

Süleyman Demirel Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Y.2004, C.9, S.2 s.79-100.

**YENİ TÜRK LİRASI UYGULAMASININ
GEREKÇELERİ VE BAŞARI KOŞULLARI: HALKIN
YENİ TÜRK LİRASI UYGULAMASINA BAKIŞIYLA
İLGİLİ BURDUR İLİNDE BİR ARAŞTIRMA**

**THE REASONS OF THE NEW TURKISH LIRA'S BEING
PUT INTO PRACTICE AND ITS SUCCESS
CONDITIONS: A RESEARCH ON PEOPLE
WELCOME THE PRACTICE WHETHER
OF THE NEW TURKISH LIRA IN BURDUR**

Doç.Dr.Durmuş ACAR*
Öğr.Görv.Dr.Osman TUGAY**

ÖZET

Türkiye'de yıllardır yaşanan yüksek enflasyon emisyon hacmini de sürekli arttırmıştır. Emisyon hacmindeki artış ise bir taraftan ulusal paraya güveni azaltıp paradan kaçışa neden olurken diğer taraftan sürekli yüksek kupürlü banknotların tedavüle çıkarılmasını gerektirmiştir. Bunun sonucunda Türkiye dünyada en yüksek kupürlü banknota sahip ülke konumuna gelmiştir. Yukarıda sayılanların dışındaki birçok etken de dikkate alındığında Türkiye'de paradan sıfır atılması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu makalede paradan sıfır atılmasının nedenleri, başarı koşulları ve sonuçlarının yanı sıra halkımızın konuya yaklaşımı irdelenmiştir.

ABSTRACT

The high inflation experienced in Turkey for many years has continually increased the emission volume. The increase in the emission volume has led to the escape from the notional currency on the one hand and necessitated the high clipping money to be put into circulation on the other

Owing to Turkey has risen to the level these developments of a country which has the highest clipping money in the world. In conclusion taking into account a lot of factors a part from the a fonementionead ones above, it has become necessary to omit six zeros from the Turkish lira.

In this article while discussing the reasons, for conditions of success and results of omitting six zeros from the Turkish lira, the approachment of Turkish people (taking Burdur people as a sample) to the subject has been examined.

Yeni Türk Lirası
New Turkish Lira

* Süleyman Demirel Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü Muh. Fins. ABD Öğr. Üyesi
* Süleyman Demirel Üniversitesi, Burdur MYO, Öğretim Görevlisi

1. GİRİŞ

Türkiye’de 1970’lerden günümüze kadar kronik hale gelen yüksek enflasyon ekonomiyi olumsuz yönde çok değişik boyutlarda etkilemiştir. Diğer bir ifade ile mikro boyutta işletmelerde makro boyutta tüm ekonomik alanlarda kalkınmaya yönelik tüm ekonomik politikalar uzun vadeye yayılamamış ve ekonomideki istikrarsız yapı oluşmasına neden olmuştur. Bu durum siyasete de yansımış, kararlı ve güçlü anti enflasyonist politikalar geliştirilememiş, ve dolayısıyla fiyat istikrarını sağlamaya yönelik çabalar yetersiz kalmıştır. Diğer taraftan süreklilik arz eden yüksek enflasyon nedeniyle, Türk Lirasının alım gücü sürekli aşınmış ve Türk Lirası değer saklama aracı olarak özelliğini kaybetmiştir.

Öte yandan ülkede yaşanan bu yüksek enflasyon emisyon hacmini de sürekli arttırmış ve emisyon hacmindeki artışta sürekli üst kupürlerde bol sıfırlı yeni banknotlar basılmasını gerekli kılmıştır. Bu durum Türk Lirasını dünyadaki en yüksek kupürlü bir para haline getirmiş ve paranın itibar kaybetmesine neden olmuştur. Türk Lirasına kaybolan bu itibarını yeniden kazandırmak amacıyla uzun süredir konuşulan ancak bir türlü uygulamaya konulamayan “paradan sıfır atılması” 5083 sayılı **Türkiye Cumhuriyetinin Para Birimi Hakkında Kanun** ile 01 Ocak 2005 tarihinden itibaren yürürlüğe girecektir. Bu yeni uygulama ile Yeni Türk Lirası (YTL) ve Yeni Kuruş (YKr) resmi olarak ekonomik yaşamda yerini alacaktır.

Bu çalışmada, yeni Türk Lirasına geçişin gerekçeleri, bu uygulamanın etkileri, yaşanabilecek sorunlar ve bu sorunların çözümüne yönelik öneriler ele alınmıştır.

2. TÜRK LİRASINDAN SIFIR ATILMASI SÜRECİ

Türkiye’de ilk kez uygulanacak olan paradan sıfır atılma uygulaması dünyadaki ilk uygulama olmaması nedeniyle dünyadaki uygulamalara kısaca değinmekte yarar vardır. Dünyada bugüne kadar 49 ülke paralarından sıfır atmıştır. Bazı ülkeler bu uygulamayı iyi zamanlama yapamadıklarından birkaç kez tekrarlamak zorunda kalmışlardır. Örneğin, Brezilya altı kez, Arjantin ve İsrail 4 kez ve Rusya 3 kez bu uygulamayı tekrarlamışlardır.

Örnek verilen ve parasından sıfır atılan diğer ülkelerin temel özelliğinin bunların hepsinde bir enflasyon sürecinin yaşanması ve bunun sonucunda paradan sıfır atılması gerekliliğinin ortaya çıkmasıdır. Söz konusu ülkelerde, yeni para birimine geçiş, genellikle ekonomik bir istikrar programıyla birlikte gündeme gelmiş ve programın enflasyon üzerinde olumlu etkileri ortaya çıktıktan sonra olmuştur.

Türkiye’de bugüne kadar paradan altı sıfır atma işleminin

gerçekleştirilememesinin temel nedeni yüksek enflasyon ve ekonomik istikrar programlarında istenilen amaca ulaşılamamasıdır. Diğer bir ifade ile; Türkiye’de enflasyonu önlemeye yönelik olarak uygulamaya konulan değişik istikrar ve para programları, fiyat istikrarını sağlayamamıştır. 1998 yılına kadar uygulanmaya çalışılan Döviz Çapasına Dayalı İstikrar Programı, ortaya çıkan krizler (bankacılık ve likidite krizleri) nedeniyle 2001 Şubat ayında başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Ardından Güçlü Ekonomiye Geçiş ismiyle uygulanan yeni program oluşan ekonomik krizin yarattığı işsizlik, toplam talepte oluşan daralma nedeniyle enflasyon oranında düşüş trendi başlatmış ve siyasi iradenin kararlılığı, IMF ile üzerinde anlaşma sağlanan sıkı maliye politikası, fiyat istikrarını sağlamaya yönelik, kararlı yaklaşımlar enflasyondaki düşüş trendini hızlandırmıştır.

2004 yılı sonu itibariyle, % 12 seviyesinin, 2005 yılı sonu itibariyle de tek haneli enflasyon seviyesinin hedeflendiği ülkemizde, son günlerde petrol fiyatlarında yaşanan yükselişlerin henüz iç piyasaya tam olarak yansımamış oluşu, uygulanan sıkı maliye politikasında gevşemeye yol açma riskini yaratsa da, enflasyonla mücadelede geriye dönülemez bir noktaya gelinmiştir.

Paradan sıfır atılmasının, enflasyonun düştüğüne ilişkin bir sonuç olarak algılanması yanlış olur. Sıfırların atılmasından sonra enflasyonun yüksek çıkması tüm ekonomik dengeleri alt üst etmekte paradan sıfır atılmasının başarıya ulaşmasında kritik bir role sahip olan kamuoyunun desteğinin yeterli düzeyde gerçekleşmesini engel teşkil edebilmektedir. Paradan sıfır atma operasyonunda en önemli unsur zamanlamadır. Türkiye ekonomik istikrar programında belirli bir aşamaya gelmiş olması gerek siyasi gerekse AB gibi diğer ortam ve koşulların oluşması açısından zamanı iyi seçmiştir¹.

Türkiye’de bu konudaki çalışmalar, enflasyonun düşmesi, yapısal reformların gerçekleşmesiyle doğru zamanlama ile hızlandırılmış 1.1.2005 tarihinde yürürlüğe girmek üzere Türkiye Cumhuriyeti Devleti Para Birimi Hakkında 5083 sayılı Kanun 31 Ocak 2004 tarihli, 25363 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Böylelikle Türkiye'nin sıfırsız Yeni Türk Lirası dönemine geçilmesi kanunen kesinleştirilmiştir.

5083 sayılı Yasanın 1. maddesi, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin para biriminin Yeni Türk Lirası; Yeni Türk Lirasının alt biriminin ise Yeni Kuruş olduğunu, bir Yeni Türk Lirasının (YTL), 100 Yeni Kuruşa (YKr) eşit olduğunu hükme bağlamıştır. Buna göre, TL ibaresinin yerini YTL ibaresi almıştır. Kuruş ise, YKr. şeklinde ifade edilecektir. 01.01.2005 tarihinden itibaren kullanılacak olan yeni para biriminin ismi belirlenirken, YTL’ye geçişteki yanılgıları minimuma indirmek amacıyla yıllardır kullanılan "lira" ibaresi korunmuş ancak başına “yeni” ibaresi getirilmiş ve eskiden

¹ Selahattin TUNCER, “Türk Lirasından Altı Sıfır Atılması”, Yaklaşım Dergisi, Sayı 142, Yıl 12 Ekim 2004, s.11.

kullanılmakta olan paralarla aynı satın alma gücüne sahip paraların tedavüle çıkarılması sağlanmıştır.

3. YTL UYGULAMASININ GEREKÇELERİ

Türk lirasından sıfır atılmasının temel nedeni 1970’li yıllarda başlayan yüksek enflasyon nedeniyle Türk Lirasının önemli ölçüde sürekli değer kaybetmesidir. Bu durum yüksek kupürlü paraların tedavüle çıkarılması gerektirme ve bunun sonucunda yürürlükteki 20 milyon TL ile Türkiye dünyada en yüksek kupürlü banknotu tedavülde bulunduran ülke konumuna gelmiş bulunmaktadır ve bunun ülkenin emisyon hacmi içindeki oranı yaklaşık %84’dür. Emisyon hacmi içinde en yüksek kupürlü paranın oranının %70’i geçmesi durumunda yeni ve yüksek kupürlü paralar tedavüle çıkarılmaktadır. Bu durumda en yüksek kupürlü para ülkemizde olmasına rağmen yüksek kupürlü yeni paraların tedavüle çıkarılması bir zorunluluk haline gelmiştir. Ülkemizin dışında en büyük banknot kupürleri Romanya’nın 1 milyon, Vietnam’ın 500.00, Endonezya, Kamboçya, Lübnan, Mozambik ve Paraguay’ın 100.00 rakamını taşıyan banknotlarıdır ve banknotların en büyüğü ülkemizin en büyük banknotu olan 20 milyon TL’sinin yirmi’de biri iken dolar bazında iki kat daha fazla değere sahip bulunmaktadır². 5083 sayılı Kanunda genel gerekçesinde de bu durum “paramızın taşıdığı kupür değeri bakımından bugün dünyada rastlanmayan büyüklüklere ulaşması sonucunda, ifade ve yazılmasında çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır” şeklinde ifade edilmiştir.

Türkiye’de yıllardır yaşanan yüksek enflasyon, sadece Türk Lirasının değerini düşürmekle kalmayıp aynı zamanda tasarruf aracı ve hesap birimi olma özelliğini de kaybetmesine neden olmuştur³.

Türkiye’de 1990’lı yılların başından beri gündemde olan TL’den sıfır atma operasyonu; yapısal ekonomik sorunların çözülememesi, enflasyonla mücadelede gereken kararlılığın gösterilememesi ve enflasyonun uygun düzeye indirilememesi, toplumdaki enflasyon bekleşişinin kırılmaması gibi nedenlerle gerçekleştirilememiştir.

Türkiye bugün ekonomik ve siyasi etkenler açısından, geçmişe nazaran ilk kez enflasyonun üstesinden gelecek konumdadır. Bu konum da hem hükümette hem de Merkez Bankası’nda yeni para birimine geçiş konusunda ön koşulların oluştuğu görüşünün benimsenmesine neden olmuştur⁴. Bu güne kadar böyle bir operasyonun gerçekleştirilmemesinin temel nedeni yukarıda da ifade edildiği üzere, enflasyonda düşük bir trendin yakalanamaması, diğer bir ifadeyle enflasyonun tek haneli rakamlara

² Sezai REİSOĞLU, “Yeni Türk Lirası İle İlgili Yasal Düzenlemeler ve Uygulama Sorunları”, Bankacılar Dergisi, Sayı 50, (Eylül) 2004, s.58.

³ Namık K. UYANIK, “Yeni Türk Lirası Kullanımında Ortaya Çıkabilecek Muhtemel Sorunlar ve Çözümleri” Yaklaşım Dergisi, Sayı 143, Yıl 12, Ekim 2004, s.78.

⁴ Timur H. GÜR, “Yeni Türk Lirasını Zorunlu Klan Koşullar, YTL’nin Muhtemel Yarar ve Sakıncaları, Ekonomik ve Sosyal Etkileri”, İşveren Dergisi, Ekim 2004a, s.20.

indirilememesi ve ekonomik istikrar programlarının amacına ulaşmadan terk edilmesidir. Enflasyon düşürülmeden yapılan para operasyonlarının geçmişte pek çok ülkede başarısız olduğu ve ulusal paraların tekrar eski bol sıfırlı banknotlar şekline geri döndüğünün bilinmesi Türkiye'deki uygulamayı ertelettirmiştir.

Kısacası, Türkiye'de Yeni Türk Lirası uygulamasına geçmek için enflasyonda olumlu gelişmeler beklenmiştir. Türkiye'de uygulanmakta olan istikrar programının enflasyon üzerindeki olumlu etkilerinin somut olarak ortaya çıkması nedeniyle, hükümet ve Merkez Bankası, operasyon için en uygun tarihin 2005 yılının başı olduğuna karar vermişlerdir. Ayrıca paradan sıfır atma uygulamasına geçişte genellikle mali yıl başları tercih edilmektedir. Uygulamanın yürürlüğe giriş tarihinin 01.01.2005 olarak belirlenmesinin altında yatan bir başka gerekçe de, söz konusu tarihin tek haneli enflasyon beklentileri açısından en uygun tarih olarak görülmesidir. Bunların dışında, defter tutan gerçek ve tüzel kişilere dönem ortasında ek bir yük yüklememe de, mali yıl başlangıcının seçiminde bir başka etken olabilir⁵.

Türkiye için reform olarak değerlendirilebilecek YTL uygulamasının gerekçelerini ana başlıklar şeklinde aşağıdaki gibi sıralayabiliriz⁶.

- Enflasyonist baskıyı gidererek enflasyonla mücadele programına katkıda bulunmak,
- Ulusal paraya güven kazandırmak ve paradan kaçışı durdurmak,
- Para talebini düzenli bir hale getirmek,
- Para yanılığını gidererek tüketici harcamalarını disiplin altına almak,
- Uluslararası finansal işlemlerde kolaylık sağlamak ve itibar kazanmak,
- Hesap yapmayı kolaylaştırmaktır.

Yeni Türk Lirası uygulamasının temel gerekçelerinden birisi Türkiye'nin 2005 yılına kadar dünyada enflasyonu en yüksek ülkeler sıralamasında üst sıralarda yer alması ve bununla birlikte ortaya çıkan yüksek kupürlü banknot çıkarılması ihtiyacı dolayısıyla aynı zamanda dünyada en yüksek kupürlü paraya sahip ülke olmasıdır. Ülkemizde yüksek enflasyon oranlarına paralel olarak Türk Lirası'nın satın alma son otuz yıldır sürekli düşmüştür.

⁵ Erdal ÇALIKOĞLU, "Yeni Türk Lirasına Doğru", <http://www.insankaynaklari.com/cn/content/Body.asp?bodyID=3595>. (04.12.2004), s.1.

⁶ Timur H. GÜR, Yeni Türk Lirasına Geçiş, Ankara Sanayi Odası Yayını, Yayın no: 54, 2. Basım, Ankara, 2004b, s.45.

1927 yılından 1980 yılına kadar dolaşımdaki banknot ihtiyacı 50 kuruş ile 1000 TL arasında değişik değerdeki banknotlarla karşılanabilirken, 1981 yılından günümüze kadar geçen sürede artan dolaşım gereksinimini karşılayabilmek için, Merkez Bankası, ortalama her iki yılda bir üst değerde yeni kupürleri dolaşıma çıkarmıştır.

2002 yılı sonu itibariyle dolaşımdaki en büyük kupürlü banknot 20.000.000 TL'lik banknottur. Yüksek enflasyonun olumsuz etkileri nedeniyle sürekli değer kaybeden TL, taşıdığı kupür değeri bakımından, bugün dünyada eşine rastlanmayan büyüklüklere ulaşmış ve dünyanın en büyük kupürlü banknotu durumundadır. YTL'ye geçilmemesi durumunda mevcut konjonktürde 50 ve 100 milyonluk banknotların da çıkartılması zorunluluk haline gelmiştir. Bu durum, Türk Lirasının halkın gözünde ve uluslararası piyasalarda saygınlığını yitirdiğinin en önemli göstergesidir⁷. Şu anda 20.000.00 TL'lik banknot emisyon hacminin yaklaşık % 84'ünü oluşturmaktadır.

Bu rakamsal büyüklüklere ulaşan TL'nin ifade edilmesi ve yazılması zorlaştığı gibi muhasebe, kasa, istatistik kayıtlarında, bankacılık sisteminde, fiyat etiketleri, parasal değerlerin ifade edilmesinde, bilgi işlem programlarında, ödeme sistemlerinde vb. günlük hayatın her aşamasında sorunlar ortaya çıkmıştır.

Yeni Türk Lirası uygulamasına geçilmesinin bir diğer gerekçesi ise, Türk Lirasının temel fonksiyonlarını bir kısmını yerine getiremez duruma gelmesidir. Türk Parası yaklaşık 30 yıldır yaşanan yüksek enflasyon paranın; mübadele aracı, kıymet ölçüsü ve tasarruf aracı olma gibi temel fonksiyonlarını yerine getirmesini engeller duruma gelmiştir⁸.

Para, mal ve hizmet alımlarında ve ödemelerde kullanılan bir mali değerdir. Ancak Türkiye'deki yüksek enflasyon nedeniyle TL ticaret hayatındaki yerini büyük ölçüde dövize terk etmiştir. Çünkü ülkemizde belli bir değer üzerinde taşınmazlar dolar üzerinden işlem görüyor, işyeri ve konut kiralari döviz olarak talep edilmektedir. 2001 krizine kadar başta bankacılık ve bilgisayar sektörü olmak üzere pek çok sektörde yönetici ücretleri dolar veya Euro ile ödenmiştir.

Piyasadaki mal ve hizmetlerin değerinin ulusal para ile ifade edilmesi açıklık ve şeffaflık sağlar. Her mal ya da hizmet piyasadaki arz ve talebe göre hak ettiği değeri bulur. Ancak Türk Lirasındaki istikrarsızlık nedeniyle, ülkemizde iktisadi varlıkların değerinin döviz cinsinden belirlenmesi yaygın hale gelmiştir.

Paranın bir diğer temel fonksiyonu da tasarruf aracı olmasıdır. Ancak Türk Lirası'na olan güvensizlik çoktandır milli paramızın bu

⁷ İlyas ŞIKLAR, "YTL Gelirken", İşveren Dergisi, Ekim 2004, s.17.

⁸ GÜR, a.g.m, s.23.

fonksiyonunu yerine getirmesini engellemektedir. Nitekim bankalardaki mevduatın yaklaşık yarısını döviz tevdiatı oluşturmaktadır.

Bir diğer gerekçe ise, Türk Lirasının uluslararası piyasaların ödeme sistemine uyumlu olmamasıdır. Bol sıfırlı Türk Lirası özellikle uluslararası finans kurumlarını zor durumda bırakmaktadır. Dünyada 7471 katılımcısının işlemlerini sorun yaşamadan gerçekleştirdiği SWIFT adlı uluslar arası para transferi sisteminde en fazla 14 haneye kadar olan değerlerin ifadesi mümkün olmaktadır. Bunun üzerinde işlem yapılamadığından, Türkiye para transferinde sorun yaşamaktadır.

Diğer alternatifler arasından paradan sıfır atılması alternatifinin tercih edilmesinin nedeni ise, Türk halkının bu seçeneğe daha olumlu bakıyor olmasıdır. Çünkü böyle bir uygulamayı, giderek daha az belirgin olarak banknotlarda yer alan sıfırlar nedeniyle zaten gerçekleştirmiş olmasıdır.

Ayrıca pek çok satıcı da etiketlerde kendince uygun gördüğü oranda sıfırları silmiş veya “milyar”, “milyon” şeklinde kısaltmalar yapmış durumdadır. Diğer taraftan, ücretliler de, bordroların başına eklenen ifadelerle en azından kafalarında üç sıfırı atmış durumdadırlar⁹.

Tüm bu unsurlar toplu olarak değerlendirildiğinde, paramızdan altı sıfırın atılarak parasal değer ve kayıtlarda genel bir sadeleştirmeye gidilmesi teknik bir zorunluluk olmuştur.

4- YTL UYGULAMASININ BAŞARI KRİTERLERİ

Türkiye 01 Ocak 2005 tarihi itibarıyla yeni bir para birimine kavuşacak ve ulusal paranın tekrar ulusal ve uluslar arası arenada saygınlık kazanması için çalışacaktır. Ancak paradan altı sıfır atma operasyonunun başarılı olabilmesi için bazı kriterlerin gerçekleştirilmesi gerekir. Bunlar¹⁰;

Siyasi İstikrar: Siyasi istikrar piyasaya güven verir. Siyasi istikrar yürütülmekte olan ekonomik programın kesintisiz uygulanacağını bir göstergesi olarak değerlendirileceğinden, gelecekteki belirsizlikler azalacağından yatırımların vadesi uzayacaktır.

Kamuoyu Desteği: Öncelikle halkın bu paranın yeni bir para olduğuna inandırılması yani ikna edilmesi ve halka bu konuda güven verilmesi gerekmektedir¹¹. Kamuoyunun zayıf bir olasılık bile olsa, başlangıçta fiyatların yukarı doğru yuvarlanmasından kaynaklanabilecek tek seferlik fiyat artışlarını olağan karşılayıp, ekonomik programa olan inancını

⁹ GÜR, Yeni Türk Lirasına Geçiş, s.11-12.

¹⁰ Sevil YILDIRIM, “TL’den Altı Sıfır Atılmalı mı” ? <http://www.dtm.gov.tr/ead/ekonomi/sayi15/tl.htm>. (19.11.2004), s.4

¹¹ GÜR, Yeni Türk Lirasına Geçiş, s.20.

kaybetmemesi gerekmektedir. Aksi halde uygulamanın başarı şansı oldukça azalacaktır.

Ekonomik ve Mali İstikrar: Paradan sıfır atılmasında başarılı sonuçlar alınmasını sağlayacak en önemli unsur enflasyon düzeyidir¹². Dolayısıyla uygulamanın başarılı bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için öncelikle, yıllık enflasyon hızının tam olarak kontrol altına alınmış olması gerekmektedir. Bu konuda Merkez Bankası'na gerekli yetki ve sorumluluk verilmelidir. Çünkü enflasyonda kalıcı bir iyileştirme sağlamadan paradan atılan sıfırlar, belli bir süre sonra daha fazla sayıda geri gelmektedir. Ayrıca kamu açıklarının giderilmiş olması veya uygulamayı tehdit etmeyecek düzeye düşürülmesi, bu kapsamda, SSK, belediye, özel idare, kamu döner sermaye bütçe açıklarının giderilmesi gerekmektedir. Kayıt dışı ekonominin azaltılması, bankacılık sisteminin sağlam temellere oturtulması, uygulanan doğru politikalarla enflasyonun düşeceğine kamuoyunun inandırılması, fiyat istikrarının kalıcı olabilmesi için sektörel rekabetin sağlanması ve dış ticaretin özendirilmesi gerekmektedir¹³. Bu bağlamda döviz kurlarında istikrarın sağlanması ve hareketliliğin en aza indirilmesi de oldukça önemlidir.

Ancak burada hemen belirtmemiz gereken en önemli husus, yukarıdaki şartların bir kez gerçekleştirilmiş olması değil, devamlılık kazanmış olmasıdır. Özellikle enflasyon rakamının tek hanelerde tutulması gerekir.

Yukarıdaki şartlar ülkemiz açısından değerlendirildiğinde; Türkiye'de birkaç yıldır uygulanan ekonomik istikrar programı doğrultusunda, mevcut ve beklenen enflasyon düzeyi ile ilgili olumlu gelişmelerin olması ve söz konusu programın devam ettirilmesi, yapısal önlemlerin alınması ve önemli dışsal bir etkinin olmaması durumunda, paradan altı sıfırın atılması ekonomiye olumlu yönde katkı sağlayacağını söylenebilir.

Ayrıca ekonomik ve psikolojik koşullarla birlikte zamanlama da önemlidir. Enflasyondaki düşüşe paralel olarak ekonomideki faizlerinde istikrarlı bir şekilde aşağı çekilmesi, TL'nin güçlü para birimleri karşısında istikrara kavuşması, döviz rezervlerinin artması ve siyasi istikrarın devamı uygulamanın başarı şansını artıran unsurlar olarak değerlendirilebilir¹⁴.

¹² Mehmet CANPOLAT, "TL'den Sıfır Atılması ve İktisadi Açısından Değerlendirilmesi" <http://www.Ceteriparibus.net/turkiye/makaleler.htm>. (04.12.2004), s.6.

¹³ Salih BARIŞIK, "Türkiye'de Yeni Türk Lirasına Geçiş Çalışmaları", [WWW tisk.org.tr/isveren_sayfa.asp?yazi_id=856&id=50](http://www.tisk.org.tr/isveren_sayfa.asp?yazi_id=856&id=50). (04.12.2004), s.3.

¹⁴ Mustafa TÜRKKOT, "TL'den Altı Sıfır Atılması – Yeni TL Süreci" Maliye ve Sigorta Yorumları, Sayı 425 (1 Ekim) 2004, s.67.

5. YENİ TÜRK LİRASINA GEÇİŞE HALKIN BAKIŞINI BELİRLEMEYE YÖNELİK BURDUR YAPILAN BİR ARAŞTIRMA

5.1. Araştırmanın Amacı

31.01.2004 tarih ve 25363 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 5083 sayılı “Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Para Birimi Hakkında Kanun” uyarınca 01.01.2005 tarihinden itibaren Türk Lirasından Altı sıfır atılacak ve para birimimizin ismi Yeni Türk Lirası (YTL) olacaktır.

Uygulamaya konulacak söz konusu bu para operasyonunu halkın kabullenmesi ve uygulamayla birlikte ortaya çıkması muhtemel sorunlara bakışı, söz konusu uygulamanın başarısı açısından oldukça önemlidir.

Bu çalışmanın amacı;

- Halkın değişik kesimlerinin bakış açılarını ve benimseme düzeylerini belirlemek,
- Uygulamada karşılaşılabilecek sorunları tespit etmek,
- YTL uygulamasına geçilmeden önce, uygulamanın günlük yaşam ve iş hayatındaki yansımaları ile ilgili kaygıları tespit etmek,
- Uygulamayla ilgili beklentileri belirlemektir.

5.2. Araştırmanın Kapsamı

Bu araştırma, Burdur ilinde yapılmıştır. Araştırma kapsamında Burdur ilinde 185 kişi ile görüşülerek anket uygulanmıştır.

5.3. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada kullanılan veriler, düzenlenen anket formunun araştırma kapsamında yer alan kişilerle yüz yüze görüşülerek uygulanmasıyla elde edilmiştir.

Düzenlenen anket formu temel iki kısımdan oluşmaktadır. İlk sekiz soru anket uygulanan kişilerin demografik özelliklerinin belirlenmesine yöneliktir. Daha sonraki sorular ise; halkın beklentilerini, endişelerini ve yaşanabilecek sorunları tespit etmeye yöneliktir.

Anket sorularının değerlendirilmesinde ise, SPSS istatistik paket programından yararlanılmıştır. Verilerin analizi ile ilgili olarak frekans dağılımı, t testi vb testler yapılmıştır.

5.4. Anket Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Yukarıda belirtildiği üzere araştırma Burdur ilinde yapılmıştır. Yapılan anket uygulamasının değerlendirilmesi sonucunda 185 kişiden değerlendirmeye değer cevaplar alındığı belirlenmiştir.

5.4.1. Araştırmaya Katılanların Demografik Özellikleri

Araştırmaya katılan ve Burdur’da tesadüfen seçilen kişilere yüz yüze sorular sonucunda elde edilen cevaplara göre katılanların kişisel özelliklerine ilişkin bilgiler Tablo (1) de verilmiştir.

Tablo 1: Demografik Özellikler

		Frekans	Yüzde
Cinsiyet	Erkek	142	76,8
	Kadın	43	23,2
Medeni Durum	Evli	108	58,4
	Bekar	73	39,5
	Dul	4	2,2
Öğrenim	İlköğretim	28	15,1
	Lise	70	37,8
	Üniversite	82	44,3
	Diğerleri	5	2,7
Meslek	Memur	44	23,8
	İşçi	30	16,2
	Esnaf	49	26,5
	Öğrenci	36	19,5
	Bankacı	1	0,5
	Serbest meslek	9	4,9
	Emekli	3	1,1
	Diğerleri	14	7,6
Yerleşim Yeri	İl merkezi	164	88,6
	İlçe	8	4,3
	Köy	13	7,0
Ailede Çalışan Sayısı	1 kişi	108	58,4
	2 kişi	63	34,1
	3 ve üzeri kişi	14	7,6
Ailenin Gelir Düzeyi	0- 300 milyon	14	7,6
	301- 600 milyon	40	21,6
	601- 900 milyon	46	24,9
	901- 1200 milyon	41	22,2
Yaş	1201 + milyon	43	23,2
	15-25	65	35,1
	26-35	52	28,1
	36-50	52	28,1
	51-60	13	7,6
	61 ve üzeri	3	1,1

Tabloda görüldüğü üzere ankete katılanların çoğunluğu erkek ve evli, eğitim açısından bakıldığında %37.8’i lise mezunu iken %44.3’ü üniversite mezunu bu durum değerlendirmenin daha bilinçli olduğunu göstermektedir. Meslek olarak değişik meslek mensuplarının katılması farklı meslek gruplarının bakışını ortaya koymaktadır. Ankete katılanların % 88.6’sı gibi çoğunluğu il merkezinde yerleşiktir. Anketi cevaplayanların %92.4’ü ise 50 yaşın altındaki kişilerden oluşmaktadır. Bu yaş gruplarında yer alan ve çoğunluğu da lise ve üniversite mezunu olan bu kişilerin YTL’ye geçişi daha bilinçli değerlendirecekleri bir gerçektir.

5.4.2. Araştırmaya Katılanların YTL'ye Geçişle İlgili Düşünceleri

Burdur'da ankete katılan halkın YTL'ye geçip/geçmeme ile ilgili düşünceleri aşağıdaki gibidir.

Tablo 2: Yeni Türk Lirasına Geçiş Kararının Değerlendirilmesi

	Frekans	Yüzde
Çok olumlu	45	24,3
Olumlu	69	37,3
Fark etmez	40	21,6
Gereksiz	22	11,9
Onur kırıcı	6	3,2
Toplam	100,0	100,0

Tablo 1 incelendiğinde; ankete katılanların Yeni Türk Lirasına geçiş kararının Değerlendirilmesine yönelik soruya halkın % 62'si olumlu bir gelişme olarak değerlendirirken, % 12'si gereksiz ve % 3,2 'si de uygulamayı onur kırıcı olarak değerlendirmektedirler. Bu sonuçlara göre genel bir değerlendirme yaptığımızda, halkın büyük bir çoğunluğunun uygulamayı benimsediği ortaya çıkmaktadır.

Tablo 3: Uygulamanın Zamanlama Açısından Değerlendirilmesi

	Frekans	Yüzde
Mükemmel	42	22,7
Fena değil	86	46,5
Fikrim yok	34	18,4
Uygunsuz	20	10,8
Çok kötü	3	1,6
Toplam	100,0	100,0

Ankete katılanların, “Yeni Türk Lirası uygulamasının zamanlamasını nasıl buluyorsunuz” sorusuna verdikleri yanıtlar tablo 3'de verilmiştir. Buna göre; ankete katılanların % 69'u uygulamanın zamanlamasını uygun bulurken, %12'si uygulamanın zamanlamasını uygun bulmamaktadır. Ancak sonuçlar genel anlamda değerlendirildiğinde, Yeni Türk lirası uygulamasının zamanlamasının oldukça uygun olduğu sonucu çıkarılabilmektedir. Çünkü ankete katılanların büyük çoğunluğu zamanlama konusunda olumlu görüş bildirmişlerdir.

Tablo 4: İş Hayatı Ve Günlük Yaşamdaki Parasal İşlemlere Etkisi

	Frekans	Yüzde
Çok basitleştirir	24	13,3
Oldukça kolaylaştırır	42	22,7
Değişiklik olmaz	44	23,8
Belirli bir derecede zorlaşır	47	25,4
Karmaşık hale sokar	28	15,1
Toplam	100,0	100,0

Tablo 4 incelendiğinde paradan altı sıfır atılması ve Yeni Türk Lirası uygulamasına geçişin, iş hayatı ve günlük parasal işlemler üzerindeki etkisine yönelik sorulan soruya katılımcıların %36'sının olumlu, % 40,5'inin olumsuz görüş bildirdikleri görülmektedir. Ayrıca değişiklik olmaz diyenlerin oranı %23,8 dir. Bu da, ankete katılanların Yeni Türk Lirası uygulaması ile birtakım zorluklar yaşayacaklarına dair endişe taşıdıklarını göstermektedir.

Tablo 5: Yeni Türk Lirası Yerine Sağlam Bir Yabancı Paraya (Euro veya US Dolar) Geçmek Fikrinin Değerlendirilmesi

	Frekans	Yüzde
Onur kırıcı	81	43,8
Gereksiz	63	34,1
Fark etmez	25	13,5
Daha olumlu	13	7,0
Mükemmel	3	1,6
Toplam	100,0	100,0

“Türk Lirasından 6 sıfır atılması ve Yeni Türk Lirasına geçiş yerine sağlam bir yabancı paraya (EURO veya US dolar) geçmek fikrine nasıl bakıyorsunuz?” sorusuna ankete katılanların % 77,9'u böyle bir uygulamanın onur kırıcı olduğunu ve gereksiz bir uygulama olduğunu, % 8,6'sı ise böyle bir uygulamayı olumlu bir uygulama olarak değerlendirmektedirler. Bu da gösteriyor ki, Türk halkının Türk Lirası yerine yabancı bir para biriminin kullanılmasına şiddetle karşı çıkarak farklı isimde de olsa kendi ulusal parasını kullanmak istediğini gösteriyor. YTL'ye geçişte başarıyı etkileyecek önemli unsurlardan birinin de ulusal paraya güvenilmesi gerekliliği olduğuna göre bu durum kendi paramıza güvenileceğini göstermektedir.

Tablo 6 : Yeni Türk Lirasına Geçişin Enflasyon Üzerine Etkisi

	Frekans	Yüzde
Fiyatlar kesinlikle düşecek	14	7,6
Enflasyonun düşmesine az da olsa bir katkı yapacak	42	22,8
Enflasyonu etkilemez	54	29,3
Enflasyonu biraz artıracak	48	25,5
Enflasyon yükselecek	27	14,7
Cevapsız	1	0,5
Toplam	100,0	100,0

Paradan altı sıfır atılarak yeni Türk lirası geçişin enflasyonu nasıl etkiler sorusuna verilen yanıtların % 30,4 'ü uygulamanın enflasyonun düşmesine olumlu katkı yapacağını, % 40,2' sinin ise, enflasyonu yükselteceğini düşünmektedir. Burada halkın, fiyatların yukarı doğru yuvarlanması endişesi ve buna bağlı olarak da söz konusu uygulamanın enflasyonu artıracağı düşüncesinin bulunduğu söylenebilir. Bu konuda satıcıların başlangıçlarda yapacakları aşağı yuvarlamalar enflasyonun düşmesinde en önemli etkenlerden biri olan halkın psikolojisini olumlu yönde etkileyeceğini göstermektedir.

Tablo 7: Yeni Türk Lirasına Geçişin Vatandaşlar Üzerindeki Etkisi

	Frekans	Yüzde
Halk sevinçle karşılayacak ve hemen alıŖacak	29	15,7
Halk zorunlu olarak kabul edecek ama kısa sürede alıŖacak	102	55,1
Halk yeni Türk Lirasını umursanmaz	9	4,9
Halk istemeyerek kabul edip, zor alıŖacak	43	23,2
Halk YTL' ye geçiŖi hiçbir zaman kabul etmeyecek ve alıŖamayacak	1	0,5
Cevapsız	1	0,5
Toplam	100,0	100,0

“Yeni Türk Lirasına geçişin vatandaşlar üzerindeki etkisi sizce nasıl olur” ? sorusuna verilen yanıtlarda tablo 7’da da görüldüğü gibi ankete katılanların % 70,8’nin uygulamaya olumlu baktığını ve kısa sürede alıŖacağını, % 23’ü ise, olumsuz karşıladığı ve bu uygulamaya zor alıŖacağını bildirmişlerdir. Bu sonuca göre ankete katılan vatandaşlar açısından YTL uygulamasının ciddi bir sorun yaratmayacağını ve bu uygulamaya kısa sürede alıŖacağı görüşü hakimdir. Bunda ankete katılanlarda eğitim düzeyinin ve il merkezinde oturanların yüksek olması etkisi bulunmaktadır

Tablo 8: Yeni Türk Lirasına Geçiş Uygulamasının Muhasebe İşlemleri Üzerine Etkisi

	Frekans	Yüzde
Çok büyük kolaylık sağlayacak	46	24,9
Kolaylık sağlayacak	67	36,2
Etki yapmaz	64	18,4
Zorluk çıkaracak	28	15,1
Çok büyük zorluk çıkaracak	7	3,8
Cevapsız	3	1,6
Toplam	100,0	100,0

Ankete katılanların “Yeni Türk Lirası uygulamasının muhasebe işlemlerini nasıl etkiler” sorusuna, ankete katılanların % 61,1’i uygulamanın büyük kolaylık sağlayacağı görüşünde, % 18,9’u ise, zorluk çıkacağını düşünmektedir.

Tablo 9: Etiket Ve Fiyatların Değıştirilmesinin Üretici Ve Satıcı İşletmeler Üzerindeki Maliyet Etkisi

	Frekans	Yüzde
Kesinlikle hiç olmayacak	29	15,7
Hissedilmez	44	23,8
Biraz hissedilir	46	24,9
İşyerine göre değışir	57	30,8
Kesinlikle kabul edilemez maliyetler yükleyecek	9	4,9
Cevapsız	1	0,5
Toplam	100,0	100,0

Tablo 9’daki soruya verilen yanıtlar incelendiğinde, ankete katılanların “Tüm üretici/satıcı işletmelerin etiket ve fiyatlarının değıştirilmesinin maliyete etkisi incelendiğinde; verilen yanıtların % 39,5’i

YTL uygulamasının üretici ve satıcı işletmeler açısından maliyetlere etkisinin olmayacağını veya bu maliyetlerin hissedilmeyeceği, % 4,9'unun YTL' ye geçişin kabul edilemez maliyetler yükleyeceğini, % 30,8'inin işyerine göre değişeceğini, % 24,9'u da biraz hissedileceğini düşünmektedir. Burada genel bir değerlendirme yapıldığında diğerlerinden farklı olarak olumlu ve olumsuz cevapların eşit düzeyde olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 10: Yeni Türk Lirasına Geçiş Sürecinde, İşlem Sırasındaki Zaman Uzaması Endişesi

	Frekans	Yüzde
Kesinlikle yersizdir	30	16,2
Aksamalar olabilir ama çok önemsizdir	75	40,5
Fikrim yok	30	16,2
Alışverişlerde zaman uzayacak	23	12,4
İşlemler kesinlikle uzayacak	27	14,6
Toplam	100,0	100,0

Ankete katılanların YTL' ye geçiş sürecinde işlem sırasındaki zaman uzaması endişesinin sizce haklılık derecesi nedir diye sorulmuş ve katılımcıların % 56,7 endişelerin yersiz olduğunu veya aksamaların olabileceğini ama bunların çok önemsiz olduğunu düşünürken, ankete katılanların % 27'si ise, alışverişte zamanın uzayacağını düşünmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde uygulama sürecinde birtakım aksamaların olabileceğini fakat bunların önemli olmadığını göstermektedir.

Tablo 11: Birçok Ekonomik Sıkıntı Varken, Merkez Bankası ve Hükümetin Bu Gibi İşlerle Lüzumsuz Zaman Harcamaları Konusundaki Eleştiriler

	Frekans	Yüzde
Çok yersiz buluyorum,	39	21,1
Eleştirilere pek katılmıyorum,	75	40,5
Hükümetlerin işine karışmam	26	14,1
Eleştiriler haklıdır,	19	10,3
Eleştiriler kesinlikle haklıdır,	22	11,9
Cevapsız	4	2,2
Toplam	100,0	100,0

Son olarak katılımcılara “ bunca ekonomik sıkıntı varken, merkez Bankası ve Hükümetin bu gibi işlerle lüzumsuz zaman harcamaları konusundaki eleştirileri nasıl karşıladıkları ile ilgili soru yöneltilmiştir. Katılımcıların % 61,6 bu eleştirilerin çok yersiz bulduklarını veya eleştirilere pek katılmadıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların % 15,1'i eleştirilerin haklı veya eleştirilere kesinlikle katıldıklarını ifade etmişlerdir.

5.4.3. Araştırma Hipotezlerinin Testi

Araştırma ile ilgili planlama çalışması yapılırken aşağıdaki hipotezler üzerinde durulmuştur.

- 1- **Hipotez H1:** Yeni Türk Lirasına geçişi vatandaşlar olumlu karşılamaktadır.
- 2- **Hipotez H2:** Yeni Türk Lirası uygulamasına geçiş, iş hayatındaki ve günlük yaşamdaki parasal işlemleri kolaylaştıracaktır.
- 3- **Hipotez H3:** Yeni Türk Lirası uygulaması yerine sağlam bir yabancı paraya geçme fikrine olumlu bakılmamaktadır.
- 4- **Hipotez H4:** Yeni Türk Lirasına geçişin zamanlaması uygun bulunmaktadır.
- 5- **Hipotez H5:** Yeni Türk Lirasına geçiş enflasyonu artıracaktır.
- 6- **Hipotez H6:** Yeni Türk Lirası uygulamasında vatandaşlar zorluk çekmeyeceklerdir.
- 7- **Hipotez H7:** Yeni Türk Lirası uygulaması her türlü muhasebe işlemlerinde kolaylık sağlayacaktır.
- 8- **Hipotez H8:** Yeni Türk Lirasına geçiş, etiket ve fiyatların değiştirilmesi maliyetleri çok artırmayacaktır.
- 9- **Hipotez H9:** Yeni Türk Lirasına geçiş sürecinde eski ve yeni Türk Liralarının değiştirilmesi ve işlem sırasındaki zaman uzaması endişesi gereksizdir.
- 10- **Hipotez H10:** Yeni Türk Lirasına geçiş ile ilgili eleştiriler yersizdir.

Araştırmanın başlangıcında belirlenen yukarıdaki hipotezlerin test edilmesi için sorulan sorulara verilen cevapların T testine göre analiz sonuçları aşağıdaki gibidir.

Tablo 11 : Hipotezler ve T Testi Değerleri

	t	p	Sonuç
H1: Yeni Türk Lirasına geçiş kararını vatandaşlar olumlu karşılamaktadır.	8,620	0,000	Kabul
H2: Vatandaşlar paradan altı sıfır atılarak Yeni Türk Lirasına geçişin zamanlaması uygun bulunmaktadır.	10,890	0,000	Kabul
H3: Yeni Türk Lirası uygulamasına geçiş, iş hayatındaki ve günlük yaşamdaki parasal işlemleri kolaylaştıracaktır	-0,753	0,452	
H4: Vatandaşlar Yeni Türk Lirası uygulaması yerine sağlam bir yabancı paraya geçme fikrine olumlu bakmamaktadır	-15,203	0,000	Kabul
H5: Yeni Türk Lirasına geçiş enflasyonu artıracaktır	-1,964	0,051	Ret
H6: Yeni Türk Lirasına geçişte vatandaşlar zorluk çekmeyeceklerdir	8,253	0,000	Kabul
H7: Yeni Türk Lirası uygulaması her türlü muhasebe işlemlerinde kolaylık sağlayacaktır	7,664	0,000	Kabul
H8: Yeni Türk Lirasına geçişte, etiket ve fiyatların değiştirilmesi maliyetleri çok artırmayacaktır.	1,706	0,090	Kabul
H9: Yeni Türk Lirasına geçiş sürecinde eski ve yeni Türk Liralarının değiştirilmesi ve işlem sırasındaki zaman uzaması endişesi yersizdir.	3,297	0,001	Kabul
H10: Yeni Türk Lirasına geçiş ile ilgili eleştiriler yersizdir.	5,241	0,000	Kabul

1.Hipotez:Bu hipotezin test edilmesi amacıyla ankette yer alan 9. Soruya verilen cevaplardan yararlanılacaktır.

Yeni Türk Lirasına Geçiş Kararının vatandaşlar tarafından değerlendirilmesi, hesaplanan t değerine göre olumlu görülmektedir. t değeri 8,620 gibi büyük bir değer çıkmıştır. Bu durum vatandaşların bu kararı büyük oranda desteklediğini göstermektedir. Buna göre, Yeni Türk Lirasına geçiş kararını vatandaşlar olumlu karşılamaktadır şeklindeki H0 hipotezimiz kabul edilir, H1 hipotezi reddedilir.

2. Hipotez: Ankete katılan vatandaşların, paradan altı sıfır atılarak Yeni Türk Lirasına geçişin zamanlaması ile ilgili soruya verdikleri cevaplar, vatandaşların büyük çoğunluğu zamanlamanın doğru olduğu konusunda görüş bildirmiştir. bu soruya ilişkin t testi değerleri; t değeri 10,890, p değeri ise; 0,000 dır. Bu duruma göre, vatandaşlar paradan altı sıfır atılarak Yeni Türk Lirasına geçişin zamanlaması uygun bulmaktadır şeklindeki H0 hipotezi kabul, Vatandaşlar paradan altı sıfır atılarak Yeni Türk Lirasına geçişin zamanlaması uygun bulmamaktadır şeklindeki H1 hipotezi reddedilir.

3. Hipotez: En çok merak edilen ve endişe uyandıran konulardan birisi de, Yeni Türk Lirası uygulamasına geçişin, iş hayatındaki ve günlük yaşamdaki parasal işlemler üzerindeki etkileridir. Bu konuda ankete katılanlara Yeni Türk Lirası uygulamasına geçiş, iş hayatındaki ve günlük yaşamdaki parasal işlemleri kolaylaştırıp kolaylaştırmayacağına yönelik soru yöneltilmiş ve katılanların bu konuda kararsız oldukları ortaya çıkmıştır. t değeri -0,753 p değeri ise 0,452 dır. T testi sonuçları da bu durumu doğrulamaktadır.

4. Hipotez: Kamuoyunda zaman zaman tartışılan konulardan birisi de Türk Lirası yerine sağlam bir yabancı para kullanılması konusudur. Bununla ilgili olarak bu çalışmada vatandaşların düşüncelerini tespit etmeye yönelik olarak soru sorulmuş, Vatandaşlar Yeni Türk Lirası uygulaması yerine sağlam bir yabancı paraya geçme fikri sorulmuş, vatandaşlar büyük oranda bu görüşü kabul etmemişlerdir. t değerimiz -15,203 gibi çok yüksek bir değer çıkmıştır. bu değer ankete katılanların yabancı paraya geçilmesini kesinlikle istemediklerini göstermektedir ve ankete katılanların büyük bir kısmı böyle bir uygulamanın kendileri için onur kırıcı olacağını düşünmektedirler.

5. Hipotez: Araştırmada vatandaşlara, Yeni Türk Lirasına geçişin enflasyonu artırıp artırmayacağına yönelik soru yöneltilmiş, vatandaşlar bu konuda kararsız kalmışlardır. t değeri -1,964, p değeri 0,051 çıkmıştır. $\alpha = 0,05$ önem derecesinde vatandaşların kararsız kaldıkları söylenebilir. Fakat p değerinin 0,05 değerine çok yakın olması ve t değerinin eksi olması, ankete katılanların Yeni Türk Lirasına geçişin enflasyonu biraz artırabileceği yönünde endişelerinin olduğunu göstermektedir. Çok az bir farkla da olsa, Yeni Türk Lirasına geçiş enflasyonu artıracaktır şeklindeki H0 hipotezimiz reddedilecektir.

6. Hipotez: Vatandaşlara Yeni Türk Lirası uygulamasında zorluk çekip çekmeyeceklerine ilişkin soru yöneltilmiş ve vatandaşların büyük bir kısmı sorun yaşamayacağını belirtmiştir. Bununla ilgili t değeri 8,253, p değeri 0,000 çıkmıştır. buna göre, Yeni Türk Lirasına geçişte vatandaşlar zorluk çekmeyeceklerdir şeklindeki hipotez kabul, Yeni Türk Lirasına geçişte vatandaşlar zorluk çekeceklerdir şeklindeki H1 hipotezi de reddedilir.

7. Hipotez: Araştırmada vatandaşlara yöneltilen sorulardan birisi de, Yeni Türk Lirası uygulamasının muhasebe işlemlerinde kolaylık sağlayıp sağlayamayacağına yöneliktir. Katılımcıların büyük bir kısmı paradan altı sıfır atılması ve Yeni Türk Lirası uygulamasının her türlü muhasebe işlemlerinde kolaylık sağlayacağını düşünmektedir. t değeri 7,664 gibi büyük bir oran çıkmıştır. p değeri ise, 0,000 çıkmıştır. $\alpha = 0,05$ önem derecesinde vatandaşların büyük bir kısmının Yeni Türk Lirası uygulamasına geçişin muhasebe işlemlerinde büyük kolaylık sağlayacağı düşüncesinde oldukları söylenebilir. Buna göre H0 hipotezi kabul, H1 hipotezi reddedilir.

8. Hipotez: Ankete katılanlara Yeni Türk Lirasına geçiş sürecinde, etiket ve fiyatların değiştirilmesinin maliyetleri çok artırıp artırmayacağı şeklindeki soruya verdikleri yanıtlarla ilgili t değeri 1,706, p değeri 0,090 çıkmıştır. Buna göre, Yeni Türk Lirasına geçişte, etiket ve fiyatların değiştirilmesi maliyetleri çok artırmayacaktır şeklindeki H0 hipotezi kabul, Yeni Türk Lirasına geçişte, etiket ve fiyatların değiştirilmesi maliyetleri çok artıracaktır şeklindeki H1 hipotezi reddedilir.

9. Hipotez: Araştırma kapsamında katılımcılara Yeni Türk Lirasına geçiş sürecinde eski ve yeni Türk Liralalarının değiştirilmesi ve işlem sırasındaki zaman uzaması endişesi taşıyıp taşımadıkları soruldu. Katılımcıların büyük bir kısmı böyle bir endişe taşımadıkları yönünde görüş belirtmişlerdir. t değeri 3,297, p değeri 0,001 çıkmıştır. $\alpha = 0,05$ önem derecesinde, vatandaşların çoğunluğu Yeni Türk Lirasına geçiş sürecinde eski ve yeni Türk Liralalarının değiştirilmesi ve işlem sırasındaki zaman uzaması endişesi yersiz bulunmaktadır. Dolayısıyla H0 hipotezi kabul, H1 hipotezi reddedilir.

10. Hipotez: Bu çalışmada, paradan altı sıfır atılması ve Yeni Türk Lirasına geçiş uygulaması ile ilgili kamuoyunda yapılan eleştirilerle ilgili olarak da katılımcıların düşünceleri sorulmuştur. Katılımcıların yine büyük bir kısmı söz konusu uygulama ile ilgili kamuoyunda yapılan eleştirilerin yersiz olduğunu düşünmektedir. t değeri 5,241, p değeri 0,000 çıkmıştır. buna göre, Yeni Türk Lirasına geçiş ile ilgili eleştiriler yersizdir şeklindeki H0 hipotezi kabul edilmekte, Yeni Türk Lirasına geçiş ile ilgili eleştiriler haklıdır şeklindeki H1 hipotezi reddedilmektedir.

6. DEĞERLENDİRME

Yeni Türk Lirası uygulaması ile birlikte; teknik ve operasyonel sorunların ortadan kalkması, enflasyonun tek haneli rakamlara indirilmesi konusundaki kararlılığın daha iyi anlaşılması, YTL olarak üst değerli 2 büyük kupür daha çıkarılması ve bu sayede uzun bir süre kupür değişikliğine ihtiyaç duyulmayacak olması, yeni Türk Lirası olarak ulusal paramızın saygınlığının sağlanması, sıfırı az bir Türk Lirası göreceli olarak güçlü bir ekonomiyi çağrıştıracak, kayıt ve tüm işlemlerde sadelik ve işlerlik, bankacılık işlemlerinde kolaylık ve banknot üretim maliyetlerindeki azalmalar ortaya çıkacak maddi ve teknik faydalar olarak sıralanabilir.

Yeni Türk lirası uygulaması ile bol sıfırlı banknotların ve fiyatların ortaya çıkardığı pek çok sorun az bir maliyetle giderilebilecektir. Ancak her şeye rağmen iyi uygulanmadığı zaman ortaya çıkacak maliyetleri göz ardı etmemek gerekir. Bu maliyetleri; genel ekonomik maliyetler, zaman maliyetleri ve menü maliyetleri olmak üzere üç temel grupta toplayabiliriz (Gür, 2004b: 15).

Genel Ekonomik Maliyetler: Bu kapsamda en önemli maliyet enflasyon olacaktır. Enflasyon maliyeti, etiketlerdeki küsüratların yukarıya doğru yuvarlanması¹⁵ sonucu ortaya çıkacak fiyat artışlarından kaynaklanacaktır. Uygulama ile ilgili en çok tartışılan konuların başında bu husus gelmektedir. Aslında ilgili kanun, yuvarlamalardan kaynaklanacak enflasyonu engellemek için, fiyat etiketlerinin bir yıl süre ile TL ve YTL değerlerini birlikte gösterecek şekilde düzenlenmiştir. Dolayısıyla bu sorun önemli ölçüde aşılmış olmaktadır.

Ayrıca, bilindiği üzere, fiyat yuvarlamaları Euro'ya geçişte de en çok tartışılan konular arasındaydı. Ancak resmi çevrelerin yaptığı açıklamalara göre, Euro'nun 2002 yılının ilk 6 ayında gerçekleşen yuvarlama etkisinin binde 2 düzeyinde olduğu şeklindedir.

Ancak, etiket kullanma oranının oldukça düşük ve fiyatların tüketicilere sözlü olarak iletme geleneğinin yaygın olduğu Türk ekonomisinde böyle bir uygulamanın ancak kayıtlı sektörlerin ve ekonominin kurumsallaşmış kesimleri için geçerli olacağını dolayısıyla fiyatların yukarı doğru yuvarlanmasından dolayı ilk aylarda bir miktar fiyat artışlarının söz konusu olabileceği ihtimal dahilindedir.

Söz konusu uygulama yuvarlama etkisinin dışında; insanların harcama yapma eğilimini artırabilir, özellikle yaşlı insanların yeni paraya uyum sağlaması zor olabilir, fakirleşmiş hissine kapılan zengin insanlarda harcama eğilimini azaltabilir, yeni para birimi ile fiyatların çok düştüğü hissine

¹⁵ Ulusal para biriminin küçülmesiyle birlikte Yeni Kuruştan daha küçük parasal değerlerin hesaplanması ve dikkate alınması uygulamada sorunlara yol açabilecektir. Bu sorun genelde "yuvarlama" diye tabir edilen "bir üst sayıya tamamlama veya dikkate almama" yöntemiyle çözülmektedir (Can, 2004: 106).

kapılan satıcılar arasında biraz daha zam yapma hissi doğabilir bunların dışında belki de en önemlisi uygulama başarısız olursa, ulusal paraya olan güven iyice kaybolabilir (Şıklar, 2004: 19).

Sonuç itibariyle Türkiye’de sadece sıfır atmaya dayalı bu operasyonda yuvarlama etkisinin, zaten varolan yuvarlama etkisi yüzünden daha az hissedileceği, şu an için tedavülde olmayan ve 10.000 TL ile aynı satın alma gücüne sahip olacak 1 Yeni Kuruşun tedavüle çıkmasıyla birlikte, varolan yuvarlama etkisinin daha da azalacağı tahmin edilmektedir (Serdengeçti, 2004: 10). Kaldı ki, düşük düzeyde gerçekleşse bile, fiyat yuvarlamaları süreklilik arz etmeyecektir. Bu nedenle uygulamanın enflasyonist etkisinden çok, enflasyonun tek haneli rakamlara düşürülmesindeki kararlılık daha ön plana çıkmaktadır.

Zaman Maliyetleri: Bir diğer maliyet unsuru ve endişe kaynağı ise, zaman maliyetleridir. Euro’ya geçişte Avrupa’da ortalama işlem süresinin 18 saniye artış gösterdiği, ve işlem süresinin 32 saniyeye çıktığı yapılan çalışmalarla tespit edilmiştir. Ancak aynı çalışmada, ortalama işlem süresinin uzamasına rağmen, sırada bekleme süresi, önemli bir zaman maliyetini söz konusu olmadığını göstermiştir. Bu sonucun ortaya çıkmasında en önemli etken ise, özellikle süpermarketlerin çalışanlarına verilen eğitim olmuştur.

Bu nedenle benzer çalışmaların Türkiye’de de yapılarak, özellikle ilk aylarda, uzayan işlem süreleri nedeniyle ortaya çıkacak zaman maliyetinin dikkate alınarak perakende sektöründe çalışanların eğitilmesine önem verilebilir ve Avrupa ülkelerinde Euro’ya geçişte uygulandığı gibi uygulamaya geçmeden önce madeni paraların kullanıcılara dağıtımını gerçekleştirilebilir (Gür, 2004b: 16).

Menü Maliyetleri: Dikkate alınması gereken bir diğer maliyet unsuru ise, YTL’ ye geçişle birlikte işletmelerin tüm menülerinin değiştirilecek olmasından kaynaklanacak menü maliyetleridir. Ayrıca tüm yazılım, elektronik işlemci, muhasebe kayıtları, tüm ödeme sistem ve araçlarının, ATM’ler ve meşrubat makineleri gibi otomatların yeniden ayarlanması, bilanço ve tüm istatistiklerin uyumu ve geriye dönük düzeltilmesinden kaynaklanacak harcamalar ile şirketlerin sermaye yapılarına ilişkin yapılacak değişiklikler nedeniyle oluşacak maliyetleri de eklemek gerekecektir.

Yeni Türk Lirası ile birlikte “kuruş” kavramı tekrar günlük yaşamımıza girecektir. Ancak bugün kullanılmakta olan pek çok yazılım kurulu işlemleri ya desteklememekte ya da içerdiği mantık gereği kuruluşları sıfırlamaya yönelik çalışmaktadır. Bu nedenle de, belediyeler, vergi daireleri,SSK, Emekli sandığı, Bağkur, hastaneler, postane, Telekom gibi büyük kamu kuruluşları ve diğer özel kuruluşların hepsi yazılımlarında bir takım değişiklikler yapmak zorunda kalacaklardır. Bu değişikliklerde toplamda önemli bir maliyet getirecektir.

Türkiye yakın gelecekte AB'ye üye olarak kabul edilirse, benzer bir süreci Euro için tekrar yaşayabiliriz. Diğer taraftan hiç arzu etmemekle beraber tekrar sıfır atma gibi bir ihtimalle de karşılaşabiliriz (Taşkın, 2004:1). Onun için yazılımla ilgili yapılacak çalışmalarda bu olasılıkların da göz önünde bulundurulmasında yarar vardır.

Enflasyon ile mücadelede en büyük endişe, ortaya çıkacak bu maliyetlerin üretilen mal veya hizmetler üzerinden halka yansıtılmasıdır. Çünkü hiçbir kurum ve kuruluş ortaya çıkacak bu maliyetleri öz kaynaklarından karşılamak istemeyecektir.

Buraya kadar Yeni Türk Lirası uygulamasına geçişte ortaya çıkabilecek maliyetlerden ve bir takım endişelerden söz ettik. Ancak bu uygulamanın getireceği bir takım avantajları ve sağlayacağı kolaylıklar da vardır. Bunlar(Şıklar, 2004: 19);

- Paradan sıfır atılması dolayısıyla ülkenin iç ve dış dünyada ekonomik anlamda saygınlığı artacak,
- Anlamsız hale gelmiş olan rakamlar daha anlaşılır hale gelecek,
- İnsanların güçlü paraya sahip olma duygusu, onların ekonomik kurum ve önlemlere olan güvenlerini artıracak,
- Para basımında ortaya çıkan maliyetlerde önemli tasarruflar sağlanabilecek,
- Uluslararası finansal işlemler daha kolay gerçekleştirilecek,
- Türk Lirası temel fonksiyonlarını yeniden kazanacak,
- Paranın dolaşım hızı yavaşlayacak dolayısı ile yıpranma azalacak ve paranın basım maliyeti düşecek,
- Muhasebe kayıtları ve hesap yapma kolaylaşacaktır.

Tüm bu unsurlar birlikte değerlendirildiği zaman Türk Lirasından sıfır atılarak, parasal değerler ve yapılan kayıtlarda genel bir sadeleştirmeye gidilmesi teknik bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır.

7. SONUÇ

Türk Lirasının özüne bağlı kalınarak gerçekleştirilen paradan altı sıfır atılması uygulaması, ulusal paramıza hakkettiği uluslar arası saygınlığı kazandırması, oluşacak olumlu psikolojik etki ile para talebini istikrara kavuşturması, hesap kolaylığı sağlaması ve ulusal paradan kaçışı önlemesi nedeniyle Türkiye açısından olumlu bir uygulama olduğunu söyleyebiliriz.

Paradan altı sıfır atılması uygulamasının enflasyonla mücadelede temel bir politika aracı olarak görülmesi yanlış bir değerlendirme olur. Söz

konusu uygulama, enflasyonun düşürülerek fiyat istikrarının sağlanmasında ve toplumda ulusal paraya olan güveni artırıcı bir unsur olarak görülmelidir.

Mevcut enflasyon düzeyindeki iyileşmenin gelecekte de devam ettirilebilmesi için; hükümet enflasyonla mücadelede, siyasi istikrar aracılığıyla sağladığı başarıyı, uygulamaya koyacağı yapısal reformlarla pekiştirmeli ve kalıcı istikrarı sağlamalıdır.

Enflasyonun kalıcı bir şekilde tek haneli rakamlara düşürülmesi konusundaki kararlılığın bir göstergesi olan bu uygulama, ekonomik istikrarın devamlılığı ile birlikte, AB üyeliği için gerekli olan ekonomik kriterlere daha kolay ulaşmamıza da önemli bir katkı sağlayacaktır. Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin uyması gereken ekonomik koşulları belirleyen Maastricht Kriterlerine göre, üye ülkelerdeki enflasyon oranının % 3'ü geçmemesi gerekmektedir. Türkiye'nin bu düzeye ulaşması ve bu düzeyde sürekli kalıcı olabilmesi için; uygulanan sıkı maliye ve para politikalarından taviz vermemesi gerekmektedir. Aksi takdirde bugüne kadar yapılan fedakarlıkların hepsi boşa gidecektir.

Paradan altı sıfır atılması ve Yeni Türk Lirasına geçişle ilgili olarak yapılan uygulama çalışması, vatandaşların büyük bir kısmının genel anlamda uygulamayı olumlu karşıladıklarını, bu konu ile ilgili yapılan eleştirilere katılmamakla beraber, uygulamanın enflasyon artışına neden olabileceği şeklinde bazı endişeleri taşıdıklarını göstermektedir.

KAYNAKÇA

1. BARIŞIK, Salih, “**Türkiye’de Yeni Türk Lirasına Geçiş Çalışmaları**”, WWW tisk.org.tr/ isveren_sayfa.asp.?yazi_id=856&id=50. (04.12.2004)
2. CAN, Vecdi, “Paradan Sıfır Atılmasının Doğuracağı Olası Muhasebe Sorunlarına İlişkin Bazı Öneriler”, **Mali Çözüm**, Sayı 67, Yıl 14, (Nisan-Mayıs-Haziran) 2004.
3. CANPOLAT, Mehmet, “**TL’den Sıfır Atılması ve İktisadi Açidan Değerlendirilmesi**” <http://www.Ceteriparibus.net/turkiye/makaleler.htm>. (04.12.2004).
4. ÇALIKOĞLU, Erdal., “**Yeni Türk Lirasına Doğru**”, <http://www.insankaynaklari.com/cn/contentBody.asp?body ID=3595>. (04.12.2004)
5. GÜR, H, Timur, “Yeni Türk Lirasını Zorunlu Klan Koşullar, YTL’nin Muhtemel Yarar ve Sakıncaları, Ekonomik ve Sosyal Etkileri”, **İşveren Dergisi**, Ekim 2004a.
6. GÜR, H, Timur, **Yeni Türk Lirasına Geçiş**, Ankara Sanayi Odası Yayını, Yayın no: 54, 2. Basım, Ankara, 2004b.

7. REİSOĞLU, Seza., “Yeni Türk Lirası İle İlgili Yasal Düzenlemeler ve Uygulama Sorunları”, **Bankacılar Dergisi**, Sayı 50, (Eylül) 2004.
8. SERDENGEÇTİ, Süreyya., “Yeni Türk Lirası”, **İşveren Dergisi**, Ekim 2004.
9. ŞIKLAR, İlyas., “YTL Gelirken”, **İşveren Dergisi**, Ekim 2004.
10. TAŞKIN, S, Uğur, “ Türk Usulü YTL”, [http://www.insankaynaklari.com/CN/contentBody.asp?bodyID=3101.\(04.12.2004\)](http://www.insankaynaklari.com/CN/contentBody.asp?bodyID=3101.(04.12.2004))
11. TUNCER, Selahattin., “Türk Lirasından Altı Sıfır Atılması”, **Yaklaşım Dergisi**, Sayı 142, Yıl 12 Ekim 2004.
12. TÜRKKOT, Mustafa, “TL’den Altı Sıfır Atılması – Yeni TL Süreci” **Maliye ve Sigorta Yorumları**, Sayı 425 (! Ekim) 2004.
13. UYANIK, K. Namık., “Yeni Türk Lirası Kullanımında Ortaya Çıkabilecek Muhtemel Sorunlar ve Çözümleri” **Yaklaşım Dergisi**, Sayı 143, Yıl 12, Ekim 2004.
14. YILDIRIM, Sevil, “**TL’den Altı Sıfır Atılmalı Mı?**” <http://www.dtm.gov.tr/ead/ekonomi/sayi15/tl.htm>. (19.11.2004).